

ΚΟΚΚΙΝΟΣΚΟΥΦΙΤΣΑ ΠΟΛΗ

Ποταμόπλοια/22

ASLI ERDOĞAN
Κοκκινωσκονφίτσα Πόλη
Kırmızı Pelelinli Kent

© 2001, Asli Erdoğan

Published by arrangement with Agence litteraire Astier-Pécher

© για την ελληνική γλώσσα 2019, Εκδόσεις ΠΟΤΑΜΟΣ

Σχεδιασμός εξωφύλλου: Δάφνη Κουγέα

Σελιδοποίηση: Βίβιαν Γιούρη

Εκδόσεις ΠΟΤΑΜΟΣ

Ξενοκράτους 48, 106 76 Αθήνα, τηλ. 210 7231271, fax 210 7254629

www.potamos.com.gr, info@potamos.com.gr

ISBN 978-960-545-116-5

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, κλητός και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου ή τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης-Παρισιού, που κωλύθηκε με το ν. 100/1975. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, σελιδοποίησης, εξωφύλλου και γενικότερα της όλης αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπικές, ηλεκτρονικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν. 2121/1993.

ΑΣΛΙ ΕΡΝΤΟΓΑΝ

ΚΟΚΚΙΝΟΣΚΟΥΦΙΤΣΑ
ΠΟΛΗ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΤΟΥΡΚΙΚΑ:

Άνθη Καρρά

 ποταμός

ΑΘΗΝΑ 2019

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ένας ταξιδιώτης στο Ρίο I	11
Η ημέρα των πυροτεχνημάτων	17
Ένας ταξιδιώτης στο Ρίο II	63
Ο τρελός της Σάντα Τερέζα	66
Ταξιδιώτης χωρίς λιμάνι	110
Πέρα μακριά	112
Ένας ταξιδιώτης στο Ρίο III	120
Κατήφορος	122
Ένας ταξιδιώτης στους δρόμους του Ρίο – Οι άστεγοι του Ρίο	149
Νέος κόσμος	153
Ένας ταξιδιώτης στο Ρίο – Οι μουλάτες του Ρίο	179
Σημείο μηδέν	183
Μια ταξιδιώτισσα στους δρόμους του Ρίο – Νύχτα	212
Και σκάνε τα πυροτεχνήματα!	214

*ΕΣΥ ήσουν ο θάνατός μου
ΕΣΕΝΑ μπόρεσα να κρατήσω
Ενώ έχανα τα πάντα*

Paul Celan

ΕΝΑΣ ΤΑΞΙΔΙΩΤΗΣ ΣΤΟ ΡΙΟ Ι

«**Τ**ο πιο ωραίο μέρος του κόσμου» λένε οι κάτοικοι του Ρίο για την πόλη τους. Με μια φωνή όλοι τους εν χορώ: «Το πιο ωραίο μέρος του κόσμου...» Μια άποψη που έχουν εκφράσει σε διάφορες γλώσσες και διαλέκτους από τουριστικοί οδηγοί έως πικάντικες εξωτικές ταινίες, από εξερευνητές του παρελθόντος έως τουρίστες που έρχονται με τουριστικά πακέτα για το καρναβάλι. Θα συμφωνήσω κι εγώ – παρόλο που δεν ξέρω τι καταλαβαίνουν όταν λένε «κόσμο», κι ας τον έχω δει, απ' όσο νομίζω αρκετά.

Μια πολύ γνωστή και συνηθισμένη φωτογραφία του Ρίο, από αυτές που τις βλέπεις και σου κόβεται η ανάσα. Ατέλειωτες, ασκίαστες αμμονδιές λαμπυρίζουν στον ήλιο χρυσαφένιες, οι λαβυρινθώδεις ακτές του κόλπου της Γκουαναμπάρα εισχωρούν βαθιά μέσα στην καρδιά της πόλης... Βουνά μπηγμένα σαν στυλέτα στη γη κατακεραματίζουν τη γραμμή του ορίζοντα· ιλλιγιώδεις γκρεμοί, θεόρατοι, πρωτόγονοι, αρπακτικοί βράχοι... Ο λόφος του Πάο ντε Ασού-

καρ (Κώνος ζάχαρης) λαξευμένος σε ένα και μόνο κομμάτι γρανίτη – κάποιες μέρες τον παρομοιάζω με αντίχειρα, και κάποιες άλλες με ταφική στήλη.

Μια ζούγκλα που κρατά χιλιάδες χρόνια κρυφά τα μυστικά της, που παραμένει παρθένα παρά τις τόσες και τόσες λεηλασίες, που φλέγεται ολοζώντανη στη φωτιά της νιότης... Μια πόλη που μεταμορφώνεται κάτω απ' το έντονο τροπικό φως και την κοκκινωπή ομίχλη που τυλίγει τις βουνοπλαγιές της σε χώρα του παραμυθιού...

Δεν έχω την πρόθεση να πλέξω κι εγώ εγκώμια στην πολυπαινεμένη ομορφιά του Ρίο, έχει αμέτρητες φορές υμνηθεί. Πάει άλλωστε κάμποσος καιρός που δεν έχω πια καμιά σχέση με αυτό το Ρίο. Μου αρκεί να σας πω πως η πιο παλιά στη μνήμη μου εικόνα του είναι αυτή ακριβώς η φωτογραφία, μια φωτογραφία που είχα δει για πρώτη φορά σε μια φτηνή και κακοτυπωμένη καρτ ποστάλ. Αυτό που με είχε εντυπωσιάσει πιο πολύ ήταν τα βράχια, που έστεκαν γέρικα όσο η γη, όμοια με σταχτιά, μπρούτζινα, μπακιρένια, κεραμιδιά και μενεξεδένια αγάλματα μιας κίνησης θανατηφόρας... Αν ήμουν πιο συναισθηματική, θα έκαιγα αυτή την καρτ ποστάλ στη φλόγα ενός κεριού και θα σκόρπιζα τις στάχτες της στην κοιλάδα της Σάντα Τερέζα, εκεί απ' όπου έρχονται οι πυροβολισμοί. Εγώ όμως απλώς την έσκισα.

Το μόνο που μπορώ τώρα να κάνω είναι να ευχηθώ στους ταξιδιώτες του ωραιότερου μέρους του κόσμου, να μην αντιμετωπίσουν προβλήματα στο ταξίδι τους. Τους υπενθυμίζω ότι όλες οι περιπέτειες στη Βραζιλία τελειώ-

νουν στο αίμα, ότι από τον δέκατο έκτο αιώνα έως σήμερα η άγρια αυτή χώρα αποδείχθηκε ισχυρότερη από όλους τους περιηγητές, χρυσοθήρες, και τολμηρούς τρελούς. Τους συνιστώ να μην ξεχάσουν ούτε στιγμή πως το Ρίο κατέχει το ρεκόρ στο Aids και στα εγκλήματα, να μην κνκλοφορούν με κανένα τρόπο ολομόναχοι, να μην φορούν ρολοί, χρυσαφικά ή ο,τιδήποτε άλλο μοιάζει με χρυσό και να πάρουν κάθε είδους λογικό προληπτικό μέτρο ώστε να μην πιτσιλιστούν απ' το αίμα της πόλης. Επιπλέον, να δουν το ηλιοβασίλεμα από το Κορκοβάντο (το λόφο όπου βρίσκεται το περίφημο γιγάντιο άγαλμα του Ιησού, ένα πολύ εντυπωσιακό θέαμα που όμως διαρκεί ελάχιστη ώρα στους τροπικούς), και να δοκιμάσουν οπωσδήποτε φρέσκο χυμό παπάγιας...

Υπάρχει και το Ρίο των δημοσιογράφων, των διεθνών ανθρωπιστικών οργανώσεων, των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των διαφόρων φορέων «χωρίς σύνορα». Το Ρίο είναι μια πόλη όπου ο ένας στους τρεις κατοίκους της ζει στα όρια της πείνας, μια πόλη βουτηγμένη ως το λαιμό στο έγκλημα, που επιβιώνει χάρη στη φτηνή σάρκα των μονάτων, την κοκαΐνη και το εμπόριο των όπλων. Οι φαβέλες έχουν καταλάβει πλήρως και τους εξακόσιους λόφους της πόλης κι εκατοντάδες χιλιάδες άστεργοι περιφέρονται σαν σκουριασμένα καρφιά στους δρόμους της. Είναι τόπος μαζικών σφαγών, δημόσιων εκτελέσεων, επιδημιών μηρυγγίτιδας και Aids, του καθηρικού ναού της Καντελαριάς που στον κήπο του εκτελούνται τα παιδιά του δρόμου, ληστρικών συμμοριών που επιτίθενται με οπλοπο-

λμβόλα ούζι στις παραλίες, των ζουστισιέιρο (απονομέων δικαιοσύνης) που δεν ξέρουν αρκετή αριθμητική ώστε να κρατούν το λογαριασμό των θυμάτων τους... Καλοπροαίρετες, γενναιόδωρες και αφελείς οργανώσεις προσπαθούν να προφυλάξουν (από ποιον;) ένα λαό που είναι αναγκασμένος να δουλεύει, να υποσιτίζεται και να υφίσταται την αποικιοκρατία ως το μεδούλι του... Ο δαίμονας του Ρίο τους προσπερνά γελαστός κλείνοντάς τους το μάτι. Ξέρει πως θα τα παρατήσουν γρήγορα μόλις χρεώσουν μια δύο επιτυχίες στη συνείδησή τους και θα επιστρέφουν στην πλήξη του τόσο φειδωλού σε ηδονές και πόνους Πρώτου τους Κόσμου που λειτουργεί ωστόσο σαν καλοκουρδισμένο ρολόι. Γεμάτοι από τσιμπήματα κουνουπιών, εντερικά παράσιτα και αναμνήσεις από γρήγορες περιπέτειες όλο ανέσεις, απρόσβλητες από ασθένειες... Όσο για εκείνους που δεν έχουν εντελώς κορεστεί, τους κάνει χάζι βλέποντάς τους να καταφεύγουν απηυδισμένοι στη Νικαράγουα ή στους Ζαπατίστες. Άπιαστο, ολότρελο Ρίο, όλο γυναικεία σκέρτσας και κομπίνες!

Μια διπλή μάσκα όλη κι όλη η υπέροχη φωτογραφία του Ρίο και το αρνητικό της· δύο απ' τις ποικίλες όψεις αυτής της πόλης που συνεχίζει εδώ και αιώνες το έθιμο του καρναβαλιού. Το Ρίο που θα σας διηγηθώ εγώ είναι ένας λαβύρινθος στημένος σε περισσότερες από δύο διαστάσεις, ή μάλλον μία σειρά διαπλεκόμενων στο χρόνο και στο χώρο λαβυρίθων. Γεμάτος από αδιέξοδα, νεκρά σημεία, κρυφά δωμάτια, τρομακτικές αντηχήσεις, σφαδαγμούς κι αβέβαιες προφητείες...

Σε λίγο θα βγείτε στους δρόμους του Ρίο. Ένα ταξίδι σε απόσταση βέλους από μια ύπαρξη που θα κάνει κάθε στιγμή αισθητό το αποκρουστικό της πρόσωπο· με τη δύσσομη ανάσα του θανάτου συνεχώς στο πρόσωπό σας κι ένα σκοτεινό και διεστραμμένο βλέμμα καρφωμένο πάντα στην πλάτη σας... Θα είναι σαν να έχετε σκύψει πάνω από ένα πηγάδι και ξαφνικά να αντιλαμβάνεστε πως το πηγάδι στην ουσία σας παρακολουθεί... Αντιμέτωποι με το ανθρώπινο σώμα να προσφέρεται, τοποθετημένο στον άθλιο θρόνο του, πεσκέσι στη φεουδαρχία της επιθυμίας. Με την άσβηστη φωτιά, την ηλιθιότητα και την απαράμιλλη ομορφιά της σάρκας· με μια ζωή ανάλαφρη, άστατη, φευγαλέα κι εφήμερη και με τον θάνατο σε κάθε γωνιά...

Πριν από δύο χρόνια είχα δει σε μια συνοικιακή γιορτή μια γυναίκα· ήταν τυλιγμένη με βρόμικα κουρέλια κι ήταν τα πόδια και τα μεριά της γυμνά. (Μου πήρε κάποια δευτερόλεπτα να καταλάβω το φύλο της). Δες και την είχαν σώσει με πολλή καθυστέρηση από κάποιο στρατόπεδο συγκέντρωσης κι ήταν καταδικασμένη να πεθάνει μέσα σε λίγες μέρες. Μπορούσε να είναι είκοσι αλλά και εβδομήντα χρονών. Είχε χάσει τα περισσότερα δόντια της, οι αγκώνες της είχαν σκίσει το δέρμα της κι είχαν πεταχτεί έξω. Χόρευε σάμπα. Ήταν εκτός εαυτού από την απόλαυση, σκόρπιζε γέλια ολόγυρα... Το πρόσωπό της έλαμπε από μια απόλυτη, καθαρή χαρά που μόνο στα παιδιά μπορείς να δεις... Μόνο όταν συναντήσετε την ευτυχία, την πραγματική ευτυχία κοιτώντας τα θαμπά, απύθμενα μάτια μιας γυναίκας έτοιμης να πεθάνει από την πείνα, θα έχετε βυθι-

στεί στους λαβυρόνθους του Ρίο. Ό,τι δείτε μετά από αυτό θα το πληρώσετε με τη ζωή σας. Όπως το πλήρωσα εγώ.

Δεν σας χρειάζεται – ούτε και μένα – παρό μονάχα λίγη τόλμη πια. Ίσως όση χρειάζεται για να πέσετε από ένα σκάφος στα σκοτεινά νερά ή να ανοίξετε στο πόκερ τα χαρτιά. Μην ξεγράτε! Απέναντί σας έχετε το Ρίο ντε Τζανέιρο! (Ξέρατε ότι σημαίνει «Ποταμός του Ιανουαρίου»;) Μια πόλη τόσο επιτήδεια στο ατέλειωτο παιχνίδι των συμπτώσεων που και ο διάολος ακόμα φαντάζει ερασιτέχνης πλάι της. Μόλις νομίζετε πως μπλοφάρει βγάζει τον άσσο.

Κλείστε τώρα τα μάτια σας. Θα μετρήσω ως το δέκα. Μόλις πω δέκα, θα βρεθείτε στο Ρίο. Τι κούμα μόνο που δεν θα σας πω εγώ πότε πρέπει να τα ανοίξετε.

Η ΗΜΕΡΑ ΤΩΝ ΠΥΡΟΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ

Ποιος είσαι οδοιπόρε;
Τι ψάχνεις εκεί κάτω;
Τάδε έφη Ζαρατούστρα

Είχε καταφέρει στο τέλος να γίνει όνομα και πράμα αλανιάρρα. Να χαθεί στην πόλη αυτή της Νότιας Αμερικής που φημίζεται για το καρναβάλι και τα εγκλήματα των άστεγων παιδιών της. Να καταλήξει μια απ' τις χιλιάδες χαμένες ψυχές που είναι παραδομένες στη μοίρα τους, τους χιλιάδες ανέστιους ντόπιους που ζουν διάσπαρτοι σ' αυτόν τον πλανήτη. Το εύθραστο, τρομαγμένο κοριτσάκι καλής οικογενείας είχε κατακτήσει μια απλή αλήτισσα. Δεν την πείθουν άλλο τα παραμύθια, μπορεί και περπατά μονάχη της στους σκοτεινούς δρόμους, ούτε κομπάζει πια για τις σφαλιάρες που τρώει. Στην πόλη αυτή που δεν χαρίζει κάστανα σε κανένα, έπιασε τόσο πάτο που ούτε η σκέψη του θανάτου δεν την παρηγορεί.

Είχε διασχίσει τον ωκεανό, περάσει τη γραμμή του Ισημερινού κι είχε φτάσει σε μια ήπειρο που αγνοούσε έως τότε πλήρως. Είχε πέταξει στη φωτιά ό,τι είχε αφήσει πίσω της. Απέναντί της πρόβαλε ένας εντελώς διεφθαρμένος κόσμος. Δεν είχαν πέραση εδώ οι παλιές μέθο-

δοι του Παλιού Κόσμου. Οι αξιολογικές κρίσεις ήταν σαν τη βαριά και δύσχρηστη βαλίτσα που είχε κουβαλήσει απ' την Τουρκία. Φαγωμένη εντελώς από κάτω, με το χερούλι της έτοιμο να κοπεί, αφημένη να σαπίζει στην τροπική υγρασία. Παρατημένη μέχρι την επιστροφή εκείνη που συνεχώς ανέβαλλε.

Όταν επέλεγε «την πιο επικίνδυνη» πόλη του κόσμου το κορίτσι που αφηφούσε τη ζωή, δεν ήθελε παρά να κοιτάξει τα ανθρώπινα σκοτάδια... Να τα κοιτάξει από απόσταση ασφαλείας... Στην κόλαση όμως όπου έστρεψε το πρόσωπο άρπαξαν τα μαλλιά της φωτιά. Το Ρίο ντε Τζανέιρο εξαπέλυσε πάνω της τη μεθυστική αναρχία του σώματός του, τις πυρακτωμένες του μέρες, τις γεμάτες χάρδια, όρκους κι απειλές νύχτες του, τα εγκλήματα του... Η επιθυμία της δεν διέθετε άλλη μυϊκή δύναμη, η προσωπικότητά της είχε καταρρακωθεί... Ήταν ένας ηττημένος στρατός που τρεπόταν σε φυγή αφήνοντας πίσω τους τραυματίες...

Ξανάρχισαν ξαφνικά οι πυροβολισμοί, το ποτήρι που κρατούσε η Οζγκύρ πετάχτηκε απ' το αριστερό της χέρι κι έπεσε στο πάτωμα. Έτρεμε όλο της το κορμί από την ένταση σαν να είχε δεχτεί ηλεκτρική εκκένωση. Από κάθε κύτταρο του κορμιού της ανάβλυζε ιδρώτας, η ίδια όμως ένωθε παγωμένη. Τα μάτια της ήταν γεμάτα δάκρυα καυτά σαν οξύ που όμως δεν έλεγαν να τρέξουν. «Φτάνει πια, φτάνει! Δεν αντέχω άλλο! Δώσε τέλος Θεέ μου σ' αυτό το μαρτύριο! Δεν βλέπεις πως δεν έχω άλλη δύναμη;»